

УДК 65.011.47:339.9:504.064.3:658:631.11

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ЕКОЛОГО- ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Фостолович В. А., к. с.-г. н., доцент
Вінницький національний аграрний університет

Необхідною ланкою для функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах ринку є створення високоефективних регіональних сільськогосподарських кластерів, як об'єднань підприємств, що тісно співпрацюватимуть із науковими установами та органами місцевої влади, з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції та економічного зростання регіону.

Ключові слова: сільське господарство, підприємство, економічна ефективність, регіональний сільськогосподарський кластер, система екологічного менеджменту.

Постановка проблеми. Превентивність підходів до подолання економічної кризи можливим є лише при ефективній системі управління в підприємствах всіх галузей та держави в цілому. Економічний розвиток держави можливий лише при постійному удосконаленні виробничих процесів та впровадженні інноваційних технологій і систем управління на підприємствах всіх видів. Розробка і впровадження інновації з високим ступенем екологічності та економічної ефективності забезпечить гідне місце країни та її підприємств на міжнародному ринку.

В умовах виконання підприємствами інтеграційного прагнення України до Європейської спільноти поряд із перевагами виникло багато проблем розвитку підприємств різних сфер діяльності, особливо сільськогосподарських. Розв'язання таких проблем потребує кардинальних змін в організації управління, в тому числі і поширенні знань стосовно інноваційних розробок та підходів до системи господарювання. У Європейській хартії розвитку сільської місцевості (1996 р.) Рада Європи визначила [2], що сільськогосподарське дорадництво є основним елементом системи сільськогосподарських знань, до якої належать дослідження та навчання. Ми вбачаємо, що для функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах вільної економіки та міжнародної співпраці необхідним є створення високоефективних регіональних сільськогосподарських кластерів, як об'єднань підприємств, що тісно співпрацюватимуть із науковими установами та органами місцевої влади, з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції та економічного зростання регіону.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Необхідність удосконалення системи управління аграрними підприємствами шляхом створення регіональних сільськогосподарських кластерів на мезорівні та впровадження системи екологічного менеджменту у загальну систему управління підприємств на мікрорівні досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: Заболотний Г.М., В.І. Захарченко, А.М. Ступницький, М. Войнаренко, Мельник Т.О, Таран Н.Ю., Вороновська О.В., Ans Kols та інші. Проте не розробленою залишається модель такої інтеграції та адаптування сільськогосподарських підприємств до функціонування в умовах діяльності регіональних кластерів, що потребує подальшого вивчення та дослідження на основі міжнародного досвіду, де такий підхід функціонує вже десятки років.

Постановка завдання. Завданням дослідження є теоретичне обґрунтування та розробки моделі і методичних підходів до створення регіональних сільськогосподарських кластерів та діяльності аграрних підприємств у складі таких об'єднань при впровадженні та функціонуванні інтегрованих систем екологічного менеджменту у системі загального управління сільськогосподарськими підприємствами з використанням напрацювань міжнародної теорії та практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наші дослідження свідчать, що в Україні не відмічено сталого характеру впровадження та виконання еколого-інноваційних проектів, які є умовою розвитку будь-якої держави та необхідною умовою функціонування на міжнародному ринку. З метою побудови економічно розвинутої та ресурсозбалансованої держави необхідним є виконання умов міжнародного природоохоронного законодавства та виконання природоохоронних програм, що забезпечать зниження ресурсної та енергетичної залежності України від країн – експортерів ресурсів, що, в свою чергу, забезпечить її економічну стабільність. Для розробки, впровадження у реальність та доцільності фінансової підтримки природоохоронних програм важливе значення має наявність достовірної інформації про фактичний еколого-економічний стан об'єктів, на які буде спрямовано державну систему управління. Таку інформацію можна отримати за допомогою проведення моніторингу навколишнього природного середовища. Для оцінки фактичного стану навколишнього природного середовища в Україні та з метою забезпечення розвитку єдиної державної системи моніторингу навколишнього природного середовища затверджено Державну екологічну цільову програму проведення моніторингу навколишнього природного середовища. Модель такої системи управління підприємством нами сформовано та представлено на рисунку 1.

Рис. 1. Модель інноваційно-активного сільськогосподарського підприємства

Однією із моделей інноваційної активності сільськогосподарських підприємств є постійне консультування та наукова підтримка науково-дослідними установами за рахунок постійного часткового фінансування консалтингової інноваційної діяльності таких в підприємстві (рис. 2).

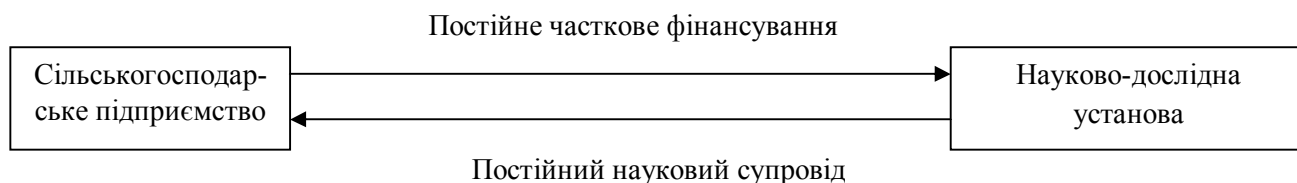

Рис. 2. Модель науково-консультаційної співпраці сільськогосподарських підприємств та науково-дослідних установ

Аграрні підприємства із меншим ресурсним забезпеченням, які не мають можливості утримувати і фінансувати окремі наукові відділи повинні користуватись науково-консультаційними послугами науково-навчальних центрів або науково-інноваційних консалтингових фірм. Такі центри розроблятимуть для сільськогосподарських підприємств інноваційні ресурсоощадні моделі систем виробництва, управління та інше на основі фінансування готового продукту (рис. 3).

Доцільно виділити чотири основні моделі трансферу технологій [2].

В основі першої лежить інтеграція інноваційно-дослідницької фірми в структуру дослідницької організації, працівники якої працюють в університеті або лабораторії на постійній основі чи за контрактом.

Друга форма організації трансферту технологій передбачає створення старт-компаній – фірм малого бізнесу, виділених із материнської дослідницької організації для використання і доопрацювання її науково-дослідних розробок та доведення їх до промислового використання і реалізації на ринку з метою отримання прибутку.

Рис. 3. Модель функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах виконання інноваційної еколого-економічної політики

Третя модель трансферту технологій передбачає створення регіональною владою або державними фондами декількома засновниками інноваційно-дослідницької фірми. Така модель менше залежить від засновників та є більш чутливою до змін ринку, здійснює концентрацію ресурсів і користується державною і суспільною підтримкою.

Четверта модель передбачає створення самостійних інноваційно-дослідницьких фірм за рахунок державних і приватних фондів, що підтримується регіональною владою [3].

Важливе місце в системі наукової підтримки впровадження інноваційних процесів у сільськогосподарське виробництво належить створенням технопарків (технологічних центрів створених на окремих територіях розміщення науково-дослідних інститутів, лабораторій, експериментальних центрів та невеликої кількості підприємств з передовими технологіями для виконання замовлень зі створення і освоєння нових розробок) та технополісів (до його структури входить населений пункт в якому розміщено наукові та науково-виробничі комплекси). Перешкодою до впровадження таких інноваційно-консультаційних центрів є брак свідомості та попиту у користувачів такої продукції, недостатність державної підтримки у формуванні нормативно-правового поля функціонування таких систем та брак досвіду групування відповідно до визначених моделей функціонування наукових кадрів, які здатні здійснювати таку підтримку. В практиці України створення і функціонування таких систем є неефективним на думку вчених [2] через низький рівень організаційного процесу та деструктивні прояви інституційного середовища. Вирішення такої проблеми в умовах сьогодення ми вбачаємо у формуванні територіально-галузевих корпоративних структур, які будуть

базуватись на принципах самоуправління, при цьому, відносно них має здійснюватись і державне регулювання. Необхідним є створення високоефективних регіональних сільськогосподарських кластерів на зразок практики індустріально розвинутих країн (США, Італія, Японія) [Заболотний Г.М., Захарченко В.І, 2012 р.], як об'єднань підприємств, що тісно співпрацюватимуть із науковими установами та органами місцевої влади, з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції та економічного зростання регіону. Формування таких сільськогосподарських кластерів можливо за визначеною схемою (рис. 4).

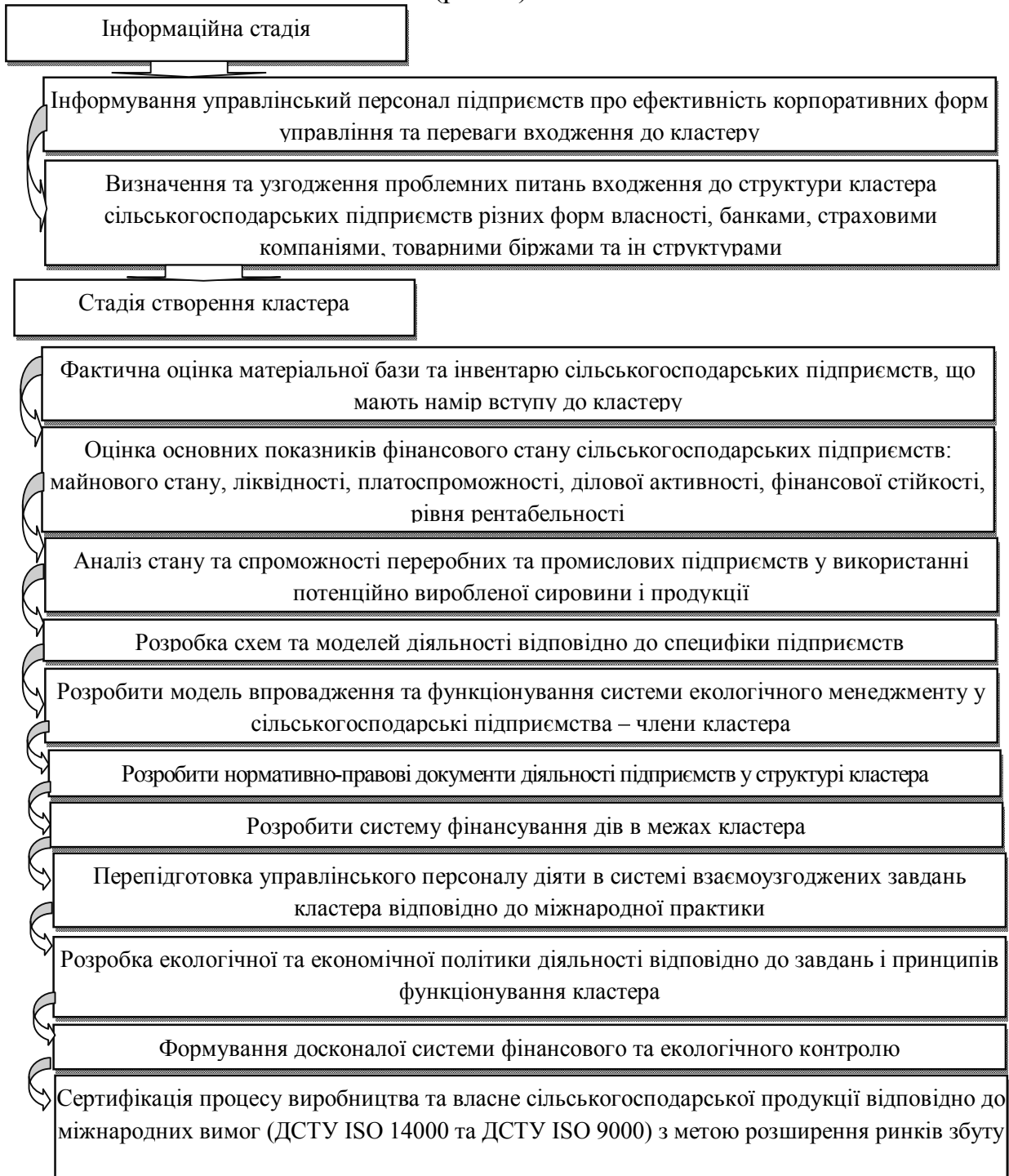

Рис. 4. Модель формування сільськогосподарського кластерів

Координувати роботу таких кластерів на рівні регіону можливо шляхом створення асоціацій з виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції.

Оскільки Україна передусім є аграрною державою, то забезпечення сприятливих умов функціонування сільськогосподарських підприємств забезпечить покращення економічного стану агроформувань різних форм власності та ведення господарювання і сприятиме розвитку економіки держави в цілому.

Виправити дану ситуацію можливо лише змінивши підхід до системи управління і на мікро рівні у сільськогосподарських підприємств. Впровадження інтегрованих систем управління, які будуть включати в загальну систему управління систему екологічного менеджменту [1] та систему менеджменту якістю сприятимуть виваженому підходу до вибору управлінських рішень економічно вигідних для економіки підприємства.

Висновки. Тому, для ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах міжнародної співпраці необхідним є їх об'єднання у регіональні сільськогосподарські кластери, що дасть можливість підтримки наукових установ, органів місцевої влади та сприятиме впровадженню та функціонуванню інтегрованих систем екологічного менеджменту у загальній системі управління з використанням напрацювань міжнародної теорії та практики з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції та економічного зростання регіону.

Література

1. Ans Kolk. Economics of Environmental Management. – Harlow: Pearson Education. – 2000. – 205 с.
2. Заболотний, Г.М. Ринкова трансформація економіки регіону [Текст]: Підручник / Г.М. Заболотний, В.І. Захарченко, А.М. Ступницький. – Вінниця: ТОВ Консоль, 2012. – 536 с.
3. Войнаренко, М. Концепція кластерів – шлях до відродження виробництва на регіональному рівні [Текст] / М. Войнаренко // Економіст. – 2000. - №1. – С. 29-33.

Summary

The socio-economic component of eco-innovative management of agricultural enterprises in Ukraine / Fostolovych V.A.

A necessary element for the functioning of agricultural enterprises in the market is to create a highly efficient regional agricultural clusters as a joint venture, which will work closely with research institutions and local authorities to improve the competitiveness of its products and the growth of the region.

Keywords: agriculture, business, economic efficiency, regional agricultural cluster, environmental management system.